

361
C-64

Ընկերներ,

Խորհրդային Հայաստանի յաղթա-
կան վերելքին, շինարարութեան և
մեր կազմակերպութեան՝ ՀՕԿԻ բա-
ղում պարտականութիւններուն այս
պատմական վայրկեանին, համերաշխ
ու հաւաքաբար աշխատելու այս նը-
ւերական օրերուն խորունկ ցաւով է
որ կը համարձակինք քանի մը վայր-
կեան գրաւել ձեր այնքան սուղ ժա-
մանակը, պարզելու համար ճշմարտու-
թիւն մը, որ դժբաղդաբար բոլորովին
խեղաթիւրւած կերպով ներկայացուած
է շրջանիս Կեդրոնական Վարչութեան
կողմէ, հրաւիրելու համար ձեր ուշա-
դրութիւնը ելոյթի մը վրայ, որ նպա-
տակ ունի քայքայել կազմակերպու-
թեան ներքին « օրկանիզմ »ը, եթէ
ճիշդ ժամանակին առաջքը չառնուի:
Հաճոյքով չէ անշուշտ որ գրի կառ-
նենք այս տողերը, հապա, Կեդրոնա-
կան Վարչութեան 5 և 6 թիւ շրջա-
բերականներու հարկադրանքով:

Դուք բոլորդ կարդացիք անոր այդ
զոյգ ամբաստանագրերը, մեր՝ « վը-
տարուած » և « կախակայուած » նե-
րուո նկատմամբ, ուրեմն, լսեցէք նաև
մեզ ու ապա տուէք ձեր ընկերական,
անաշու, անկաշառ վճիռը, մեր կամ
պատասխանատուներու մասին:

Քիչ մը Լուսաբանութիւն

Ընկերներ,

Վերջին մէկ ու կէս տարուան ըն-
թացքին, Մարտէլի և շրջանի Հօկի
կեանքը յանկարծ ալեկոծեցաւ: Ընկե-
րական անուշ մթնոլորտը թունաւոր-
ուեցաւ և ատելութեան, կասկածի
որդը սկսաւ կրծել կազմակերպութեան
ողնայարը: Ընկերները սկսան զիջար
բամբասել, մէկը միւսին հակառակոր-
դի աչքով նայել: « Ես » և « դու »,
« մենք » և « դուք » ի անիմաստ և դա-
տապարտելի մտայնութիւն մը յան-

կարծ զօրանալ սկսաւ և կարգ մը ըն-
կերներ քաջալերուած Փարիզէն, ինք-
զինքնուն « ղեկավար » ի հանգամանք
տալով՝ սկսան զուլս բռնել, ամէն
ինչ իրենց սեփականութիւնը համա-
րել, ուրանալ ընկերներու աշխա-
տանքներն ու զոհողութիւնները, ա-
տելութիւն սերմանել, մտքեր պղտո-
րել, ընկեր ընկերով դէմ լարել, ըն-
կերներէն զոհողութիւն պահանջել և
արդիւնքի, հաշիւներու ժամանակ ար-
համարհել մասսայի կարծիքը: Մէկ
խօսքով անձնասէր, դիրք գրաւելու
մարմալէն տարուած քանի մը « ըն-
կեր » ներ կրթնելով իրենց վարչու-
թեան անդամի և պատասխանատու
քարտուղարի հանգամանքին և միւս
կողմէ տարուած մինչեւ երէկ Հօկի
Խ. Հայաստանի հայհոյող ու 1932ին
միայն Հօկը յիշող քանի մը նենգա-
միտներու զազրելի թելադրանքներէն,
որ ըստ օրէ խստացուցին ատելութիւն,
նը և ստեղծեցին քաոս մը, որմէ
առաջ եկաւ պաղութիւն մը:

Ընկերները միջ - մասնաճիւղային
ժողով կ'ուզեն, բայց « ղեկավար » ները
կը մերժեն, իրենց տուած զումարնե-
րու մասին հաշիւ կ'ուզեն՝ կը նա-
խատուին. այս կամ այն ընկերով
հասցէին եղած զրպարտութիւններու
մասին լուսաբանութիւն կը պահան-
ջեն՝ կը մերժուին ու կ'որակուին
« հակահօկեան », « հակահայաստան-
եան » և այլ բոլորովին անտեղի անա-
կաններով: « Միջմասնաճիւղային ընդ-
հանուր անդամական ժողով մը սար-
քենք, հրաւիրենք բոլոր անդամները
և հոն թող երես երեսի գան պատաս-
խանատուները ու ճշդուն յանցաւոր
զրպարտիչները »: Ի գուր, Կեդրոնի
վստահութիւնը վայելող « պատասխա-
նատու ղեկավար » ընկերները միշտ
կը հակառակին, դաւեր կը լարեն և

32561-61

միւս կողմէն սուտ ռափողներ կը տեղեկագրեն Փարիզ:

Տեսնելով որ կրքերը աւելի կը բարդանան և անկարելի կ'ըլլայ այս ձեւով համերաշխութիւն ստեղծել, երկու ընկերները՝ Երուսաղէմի Պապոյեան (Մարտէյլի Մասնաճիւղին փոխ քարտուղարը) և Սարգիս Հայրապետեան (Լը Գանէի Մասնաճիւղին քարտուղարը) նամակով մը կեղր. վարչութեան լուրջ ուշադրութեան կը յանձնեն շրջանիս ներքին կեանքը՝ խընդրելով անկէ, որ յանուն կազմակերպութեան և իս. Հայաստանի շահերուն, ինք անձամբ միջամտէ և ճշգրիտ վատասխանատուները, վերջ տայ խնդիրներուն:

Կեղր. վարչութիւնը ո'չ միայն չի հետաքրքրուիր Մասնաճիւղի ներքին կեանքին հետ կապ ունեցող այսքան կարեւոր հարցով մը, այլ և դատապարտելի արարքը կը գործէ՝ երկու սրտցաւ ընկերներու նամակը վերադարձնելով զրկել իր « մասնաւոր մարդ » երուն, որոնց գործունէութեան դէմ եղած է նամակը: Ասկէ յետոյ ալ աւելի կը սաստկանան կրքերը: Վարչութեան անդամներուն մէջ կը սկսի սուր հակամարտութիւն:

Համաձայն պահանջին, վերոյիշեալ երկու ընկերները կրկին կը գրեն Կ. վարչութեան, կուտան նաեւ այն կարգ մը « պատասխանատու ընկեր » ներու անունները, որոնց վրայ կը ծանրանայ վստահութեան գեղծումի, Հօկի և ընկերներու հանդէպ նախատինքի, հաշիւ չտալու ամբաստանութիւնը:

Այդ օրերուն էր որ Հօկի Գլխաւոր վարչութեան նախագահ Ընկեր Գր. վարդանեան Մարտէյլ կը հասնէր: Բազմաթիւ ընկերներ խնդրեցին իրմէ որ իր նախագահութեան տակ, անպայման, սարքէ միջմասնաճիւղային ընդհանուր անդամական ժողով մը, յիշեցնելով որ « առանց այդ ժողովին անկարելի է ճշգրիտ պատասխանատուները և խաղաղեցնել մտքերը »:

Ընկեր վարդանեան չուզեց միջամտել Կեղր. վարչութեան վերաբերեալ հարցի մը, բայց խոստացաւ վարիչ քարտուղարը Մարտէյլ զրկել:

Միշտ մերժում

Համաձայն Ընկեր վարդանեանի խոստումին, Կեղրոնի վարիչ քարտուղար Տօքթ. Գալճեան Մարտէյլ եկաւ ու մնաց 25 օրէ աւելի:

Ան այցելեց մասնաճիւղերուն, լսեց ընկերները: Ընկերներու բացարձակ մեծամասնութեան պահանջը կ'ըլլայ՝ սարքել միջմասնաճիւղային ընդհ. նուր անդամական ժողով և հոն, բոլոր ընկերներու ներկայութեան լսել ճշմարտութիւնները:

Վարիչ քարտուղարը մերժեց անդամներու արդար պահանջը, լսեց Կեղրոնի « մասնաւոր պատասխանատու ընկեր » ներու « ընդհանուր ժողով չպիտի ըլլայ » ն ու զոհելով մասսայի կարծիքը մասնաւորներու քմահաճոյքին՝ գոհացաւ միայն 20 ընկերներ ժողովի մը հրաւիրելով:

Քսաններու ժողովը

Վարիչ — քարտուղարի մասնաւոր հրաւերով 20ներու ժողովը տեղի ունեցաւ 15 Հոկտեմբեր 1933, երեկոյի ժամը 8ին և տեւեց մինչեւ առաւօտեան ժամը 8ը:

Այդ ժողովին մէջ լսուեցան այն բոլոր ընկերները, որոնց անունները կային: Տօքթ. Գալճեան ինքն էր որ իր ուղած ձեւով հարցումներ կուտար և կ'արձանագրէր միեւնոյն ատեն հարց—պատասխանները:

Այդ ժողովին մէջ բառացի կերպով և աւելի զրական ու շօշափելի փաստերով հաստատուեցան՝ ընկերք Պապոյեանի և Հայրապետեանի այն նամակներուն պարունակութիւնները, որոնցմով մատնանշած էին շրջանիս խաղաղ կեանքը վրդովող պատասխանատուները և ամբաստանած:

Կեղրոնի մարդուն ներկայութեան հաստատուեցաւ որ ակնարկեալ « ընկեր » ներուն վրայ կը ծանրանայ՝ 1) վստահութեան գեղծում. 2) Հօկը նախատող, անոն կոչողի լեզուազարութիւն. 3) պատգամաւոր երթալու, Հօկի վարչութեան անդամ ըլլալու մարմալէն տարուած երկու « պատասխանատու ընկեր » ներու « ես » էն առաջ եկած ատելութիւն, որոնք լարեր են ընկեր ընկերով դէմ. 4) հաշուետոյ-

սութիւն (հաշիւ չեն տուեր, չեն ուզեր տալ այն բոլոր գումարներուն, որոնք ելած են Հօկի մասսայի գրպանէն կամ հաւաքուած անոր քանքերով). 5) Կեղրոնի և Պատգամաւորական ժողովի որոշումներուն հակառակ, « զողը բեմ չենք կրնար հանել » ըսելով ընկերները վարկաբեկողներ. 6) Հօկի հակառակորդներ և այսօր ներս մտնելով Հօկը քանդել ուզողներ. 7) « Արեգ » և « Շեփոր » ի պայքար ստեղծողներ և մեր անկեղծ ընկերները անանուն հաւածանքի ենթարկել ուզող պատասխանատուները և վերջապէս 7) փաստացի տուեալներով հաստատուեցաւ, որ կայ միջնորդչէքի խնդիր մը և Հօկի վերաբերեալ մօտ 30-40 հազար ֆրանք գումարի մը հաշիւը, որ դարձեր է թնճուկ և որմէ Կեղրոն գացեր է, ըստ Գալճեանի հաւաստիացումներուն, միայն 6.000 ֆրանք:

Այս բոլորը և դեռ շատ աւելին նոյն գիշերը հաստատուեցան ու արձանագրուեցան Գալճեանի և ուրիշներու կողմէ:

Վարիչ — քարտուղարը ինք էր որ « այս ինչ անփառունակ պատկեր է » գոչեց, քննելէ յետոյ Մարտէյլի Մասնաճիւղի « պատասխանատու ընկեր » ներու (Կեղրոնի հաւատարիմ բարեկամներու) երեք տարուան հաշիւները, որոնց գործունէութիւնն էր որ կասկածելի նկատած և նամակ գրած էին Կեղրոն, ընկերներ՝ Պապոյեան և Հայրապետեան:

Վարիչ — քարտուղարի ներկայութեան տեղի կ'ունենայ վարչական նոր ընտրութիւն, ուր քսաններու ջախջախիչ մեծամասնութեամբ նոր վարչութեան անդամ կ'ընտրուին բոլոր ընկերներէն սիրուած՝ Ե. Պապոյեան և Գ. Տէրտէրեան, որոնք սակայն քանի մ'օր յետոյ, պիւռոյականի մը անբարեխղճութեամբ, Կեղրոնին կողմէ կը վտարուին Հօկէն:

Այսպէս ուրեմն, Վարիչը 25 օր Մարտէյլ մնալէ, բոլոր ընկերներու փափաքը եղող ընդհանուր ժողովի մը գումարումը արհամարհելէ վերջ, 15 ընկերներով միայն, ճաշկերոյթէ մը շփացած՝ կը դառնայ Փարիզ, խընդրելով որ Մարտէյլի մէջ եղած մա-

նրը խնդիրները և մասնաւորապէս Հոկեմբեր 15ի ժողովին մէջ երեւան եկած փաստերը դադունի մնան,

« Վտարուած են »

Վարիչ — քարտուղարի Փարիզ վերադարձէն յետոյ, ամէն ոք կը սպասէր ներքին շրջաբերականի: Կը սպասէր մանաւանդ ճանչնալու համար Կ. վարչութեան արդարադատութիւնը երբ դաշնակցական « Յառաջ » ն էր որ իր 18 Նոյեմբերի թիւին մէջ կը գրէր « Թագուր Խաչիկեան իր ութը համախոհներով վտարուած են Հօկէն »: Վերաւորիչ ձեւով հրատարակուած այս լուրը բոլորովին ապշահար ըրաւ թէ մեզ և թէ Հօկեան մասսան, մանաւանդ որ դեռ Կեղրոնէն որ և է լուր, շրջաբերական չէր եկած Մարտէյլի ոչ մէկ մասնաճիւղին:

Ո'վ գիտէր, ո'վ տուած էր, ո'վ կրնար իմացուցած ըլլալ յիշեալ լուրը « Յառաջ » ին, եթէ ոչ Կեղրոնի քարտուղարութիւնը: Մասնաճիւղերը բողոքեցին, ներքին լուր մը հակառակորդ թերթի մը հաղորդուած ըլլալու արարքին դէմ և միւս կողմէն ուղեցին գիտնալ ճշմարտութիւնը, երբ արդէն հասաւ Կեղրոնի թիւ 5 շրջաբերականը:

« Հօկեան անկեղծութեան տակ »

« Վարիչ — քարտուղարը շրջանէն վերադարձին ներկայացուց խղճամիտ և անաչառ տեղեկագիր մը՝ Կեղրոն. վարչութեան Նոյեմբեր 4ի լիակատար նիստին » կը գրէ Կեղրոնը: Եւ Կեղր. վարչութիւնը հիմնուելով իր « վարիչ քարտուղարի խղճամիտ և անաչառ տեղեկագրին վրայ, միաձայնութեամբ (նախագահի բացակայութեան անշուշտ) վտարած և կախակալած » է մեզ, հետեւեալ ծանր ամբաստանութեամբ.

« Խեղաթիւրելով բոլոր իրողութիւնները, կը ցուցադրէին անհիմն ամբաստանութիւններ, հին խնդիրներ մէջտեղ հանելով կը պղտորէին մըտքեր, կը տանէին կազմալուծող աշխատանք և « Հօկեան անկեղծութեան տակ » քողարկելով իրենց թաքուն նպատակները՝ կը ձգտէին ամէն գնով վարկաբեկել շրջաններու և մասնա-

ճիւղերու պատասխանատու ղեկավար ընկերները և կը ստեղծէին այսպիսով հատուածական քայքայիչ պայքար» եւ այլն:

Ինչպէս «Յառաջ»-ի մէջ հրատարակուած լուրը, նոյնպէս ալ Կ. Վարչութեան այսքան միակողմանի, սուտ, շինծու, անբարեխիղճ և զրպարտութեան գլուխ գործոց փաստաթուղթ «շրջաբերական»ը արմանք ու զարմանք պատճառեց մեզ ու մեր անկեղծութեան և իրականութեան տեղեակ շրջանիս ընկերներուն և մ—ճիւղերուն:

Հօկեան անկեղծ մասսան ընդվզեցաւ այսքան վրան բաց շանթաժէն, մանաւանդ որ որ և է մասնաւոր յանցանք մը չէր ճշդորոշուած, այլ անխնայ կը զրպարտէր Կ. Վարչութիւնը՝ «հօկեան անկեղծութեան տակ» քողարկելով իրենց թաքուն նպատակները» գարշելի ակնարկներով:

Դերերը փոխուած էին: Կեդրոնակ. Վարչութիւնը պաշտպանած էր իր մասնաւոր մարդերը, «պատասխանատու ընկեր»ները՝ Ն. Յովակիմեան, Յ. Մարտիկեան, Դ. Դաւիթեան, Ս. Հեթումեան, Ս. Ալթունեան և անոնց տեղ արտաքսած էր մեզ:

Ուրեմն, «Յառաջ»-ի լուրը ճիշդ էր: Ընդդէմ էր նաեւ որ բուն յանցաւորները՝ Հօկի հակառակորդ և այսօր ներս մտնող քանդիչները, ընկեր ընկերով դէմ լարողները, հաշուեխոյսները, պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսացողները, Հօկը շահագործողները պաշտպանուած էին. և սուտերու, կեղծիքներու վրայ հիմնուելով ամբաստանուած ու «վտարուած» էին անոնք որ կ'ըլլան Խ. Հայաստանի և Հօկի անկեղծ ու անշահախնդիր բարեկամները՝ 43 տարիներէ ի վեր:

— Ինչո՞ւ Որովհետեւ մենք ուզած ենք որ մեր ընկերները անկեղծ ըլլան: Շիտակ գործենք: Հին գարշելի և նեխած մտայնութիւնները դեր չունենան մեր կազմակերպութեան մէջ: Սուտը, կեղծիքը, ընկերադատութիւնը զրպարտութիւնը, հոսհոսութիւնը, շահագործումը իսպառ հեռացուին մեզմէ: Ընկերները արդար ըլլան իրարու հանգէպ. մասսան գիտակցի և այդ գիտակցից մասսայէն բան չի պահուի:

Եթէ պէտք է՝ դիմենք մեր ընկերներուն, պահանջենք, տանք, առնենք բայց և հաշիւ տանք անոր, չարհամարհենք բանուորը:

Որովհետեւ, ներշնչուած Խ. Հայաստանի մեր աշխատաւոր ընկերներու ինքնաքննադատութեան և հոն տեղի ղեկավար ընկերներու թուլատու ազնիւ օրինակէն, փորձ ըրած ենք դիտողութիւն ընել, քիչ մը քննադատել այս կամ այն «պատասխանատու ընկեր»ով սխալը, ծուռ գործը, փնասակար, կասկածելի արարքը և մատնանշած ենք պատասխանատուները:

Որովհետեւ, վերջապէս յանցանք է եղեր կազմակերպութեան վերելքին և անոր յառաջդիմութեան ու համեմատելութեան համար կարգ մը անբարեխիղճ ընկերներու ընթացքը, անոր գանձը իրենց անձնական խանութը կարծող կարգ մը ընկերներու ներքին միջնորդէք գանձելու դատապարտելի արարքն ու մտածումները մատնանշելով Կեդրոնին նամակ գրելը:

Ահա՛ մեր յանցանքը, որմէ խոտված են ենթակաները և վրդոված բոլոր մեծ ու փոքր պատասխանատուները՝ հոս ու Փարիզ:

Ա՛խ Փարիզ . . . Հայկական Փարիզը, որ իրմէ դուրս ոչ ոք չի ճանչնար, ոչ ոքի կը հանդուրժէ: Ինքը միայն և իր մասնաւոր մարդերը, ուրիշներ մարդ չեն, պէտք չէ որ շատ հեռաբերուին, տրամաբանեն: Յանցանք է ճշմարտութիւնը խօսիլը և մանաւանդ ոճիր է «պատասխանատու ղեկավար»ները քննադատելը:

Ո՞վ են Լիոնցիները, Մարսէյցիք. Վալանսցիները ովքե՛ր են, նոյն իսկ Փարիզի միւս դասակարգը, համեստ աշխատաւորները:

Արհամարհանք մը կար ու կայ դէպի համեստ խաւը:

Վարէն, մասսայէն եկած որ և է դիտողութիւն անմարսելի էր Փարիզի հայ մտայնութեան երէկ, խորթ ու անմարսելի կ'երեւի նոյն իսկ այսօր՝ այն ժամանակ, երբ այդ արհամարհուողներու ներկայացուցիչներն են որ կը կռաւարեն աշխարհի մէկ վեցերորդ մասը, որուն մաս կը կազմէ Խ. Հայաստանը:

Փարիզի մեր ղեկավարութիւնը կը քննադատէ պիւռօյականներու աղաէֆէնտիական մտայնութիւնը և կը ճառէ մասսայի անուշով, բայց ներքեւ պէտք ան դէմ է մասսայի կարծիքին: Ան չընդունիր, չի մարտեր որ մասսայէն նորեր երեւան գալով քննադատեն զինքը, կամ աչքի զարնեն: Ինքը չաշխատի բայց միայն փայլի:

Վերցուցէք կեդրոնական մեծածախս օրկան «Հօկ»ը, և դուք պիտի հաստատէք մեր ըսածները: Նորերը՝ երիտասարդները տեղ չունին հոն, չեն քաջալերուիր մասնաւոր նպատակներով:

Այս պարագան շատ յստակ կերպով նշմարած էր Երեւանի Գրողներու Միութեան օրկան «Գրական թերթ»ը երբ կը հարցնէր իր մէկ խմբագրականով — Ո՞ւր են, ինչո՞ւ տեղ չի տրուիր Հօկ ամսագրին մէջ, Խորհ. Հայաստանի արտասահմանեան շարք մը բարեկամ աշխատաւոր երիտասարդ գրողներու, որոնք կրնան և կարող են աշխատաւորութեան իսկական կեանքը տալ» ու կը գանգատէր — միշտ հինիքը կ'երեւին հոն, Հօկ ամսագրին մէջ »:

Ղուրպան ձեզի, «Գրական թերթ»-ի խմբագիր ընկերներ, ինչպէս ալ ճիշդ նշմարած էիք՝ «միշտ հինիքը կ'երեւին»:

Գիմում կեդրոնին

Խ. Հայաստանի արտասահմանեան բարեկամ մեծ կազմակերպութեան մը Հօկի վարկին անհամապատասխան այդ կրքով և չարամիտ ատելութեամբ խմբագրուած թիւ 5 շրջաբերականը կարդալէ անմիջապէս վերջ, թէ մենք և թէ շարք մը մասնագէտներ ու ընկերներ դիմեցինք Կ. Վարչութեան, պահանջելով որ իր ըսածները հաստատէ, քանի որ այդ սուտերը վաւերացուցեր ու կնքեր է Հօկի կնիքով:

Կեդրոնական Վարչութիւնը մասնաճիւղերէն մէկուն (Լը Գանէ) պատասխաներ էր թէ «մեր որոշումը որոշում է »:

Կասկածելով որ վարիչ — քարտուղարը խեղաթիւրելով ներկայացուցած կրնայ ըլլալ փաստերը և Կեդրոնական Վարչութիւնը սխալ հիմունքներու վրայ սուտած է իր որոշումը, յարմար

նկատեցինք Հոկտեմբեր 15ի քսան ընկերներով տեղի ունեցած ժողովի արձանագրութիւնը, երեւան եկած փաստերը, ենթականերու անուն մակա-նունները եւ հարց պատասխանները նոյնութեամբ ղրկել փարիզ:

Որովհետեւ այդ փաստերը աչքի առջեւ ունեցող որ և է կեդրոն, որ և է պարկեշտ և ազնիւ մարդ, իր կոչումին գիտակցութիւնը ունեցող որ և է բարեխիղճ ղեկավար անկարելի էր որ գրէր ու ճերմակի վրայ սեւ մեկնով ստորագրէր թիւ 5 շրջաբերականին մեզի վերաբերեալ մասը:

Այդ ժողովին արձանագրութիւնը կազմող քսան էջնոց նամակը կը գրտնուի Կեդրոնի մօտ: Պահանջեցէք, կազմեցէք պատուոյ ատեան մը և եթէ մեր բառերը խիստ են՝ պախարակեցէք մեզ: Մենք այդ ժողովին մանրամասնութիւնը հոս տալէ կը խուսափինք, բայց ուզեցէք, կարդացէք և եթէ խիղճ ունիք՝ մի բողոքէք Կեդրոնի այնքան միակողմանի անբարեխիղճ զրպարտութեան ու բարոյական շանթաժին դէմ, որ ըրաւ մեզի հանդէպ:

Վարիչը կրկին Մարսէյ

Մեր փաստաթուղթերուն և մասնաճիւղերու դիմումին վրայ Կեդրոնը վարիչ — քարտուղարը կրկին փութացուց Մարսէյ:

Մասնաճիւղերն ու սրտցաւ ընկերները իրենց արդար բողոքը յայտնեցին Կ. Վարչութեան անհիմն ամբաստանութեան դէմ:

Վարիչ — քարտուղարը զգացած էր իր սխալը:

— Ընկերներ, ի՞նչ կ'ըլլայ, թող վտարուած և կախակալուածները համբերութեամբ տանին Կեդրոնի որոշումը, որ կրնայ վերաքննուիլ: Եկած եմ կրկին քննելու այդ հարցը, ըսած էր:

Օգտուելով քարտուղարի ներկայութենէն մասնաւոր նամակով մը դիմեցինք վարիչ — քարտուղարին ըսելով թէ՝ Կեդրոնական Վարչութիւնը հիմնուելով ձեր «խղճամիտ» և «անաչառ» տեղեկագրին վրայ, իր Նոյեմբեր 4ի նիստով մեզ պատժած է որպէս անհիմն ամբաստանողներ, մտքեր պղտորողներ, ընկեր ընկերով դէմ լարող:

ներ և « հօկեան անկեղծութեան տակ » հատուածական քայքայիչ պայքար տանողներ » և այլն, և այլն: Արդ, կը պահանջենք որ սարքէք միջ—մասնաճիւղային ընդհ. անդամական ժողով մը, հրաւիրելով նաեւ Փարիզի, Լիօնի և Նիսի այն երեք ընկերները, որոնք ներկայիս Մարսէյլ կը գտնուին, և հոն բոլոր ընկերներու ներկայութեամբ հաստատէք թէ ե՞րբ և ո՞ւր տեղ ըրած ենք « անհիմն ամբաստանութիւն », « հատուածական քայքայիչ » ի՞նչ « պայքար տարած » ենք և թէ հօկեան անկեղծութեան տակ հակահօկեան, հակահայաստանեան ի՞նչ արարք գործած ենք, ե՞րբ և ո՞ւր տեղ:

Նոյն պահանջը դրին նաև մասնաճիւղերը և ընկերներու մեծամասնութիւնը:

Կեդրոնի և իր « պատասխանատու ընկեր » ներուն և վարիչ — քարտուղարին փրէսթիժը նժարին տակն էր: Ան գիտէր որ ընկերներու ընդհանուր ժողովը ստախոս պիտի յայտարարէր Գալֆեանը եւ իր տեղեկագիրը:

Ու կրկին մերժուեցաւ մեր և ընկերներու պահանջը: Ու վարիչ քարտուղարը վերադարձաւ Փարիզ, յայտարարելով թէ՛ գիտնանք որ տասը մասնաճիւղ պիտի կորսնցնենք, մեր որոշումը ետ չպիտի առնենք ու ըստ պաշտօնացած է կարգ մը ընկերներու — Այս վայրկեանիս կը վտարեմ ձեզ, դուրսն էք և այլն խօսքերով:

Ուրեմն մեզի համար պարզ էր որ սուտն էր տիրապետողը: Պարզ է նաեւ որ Կեդրոնական Վարչութիւնը յանձին իր ներկա վարիչ — քարտուղարին, նպատակ ունի քայքայել այն կազմակերպութիւնը որու հիմնումին, զօրացման ու զարգացման համար ամբողջ տասը տարի քրտինք ենք թափեր այն ժամանակէն սկսեալ, երբ այսօրուան քարտուղարները ուրիշ ջուրերու մէջ կը լողային ու կը հալհոյէին Հօկին:

Հօկի հակառակորդներուն համար տասը մասնաճիւղ կորսնցնելը հեշտ է անշուշտ, բայց այդպէս չէ մեզի և ձեզի համար, երբ մենք ու դուք միայն գիտենք թէ ինչպէ՞ս և ի՞նչ դժուար

րութիւններով կը ստեղծուի խորհ. Հայաստանի բարեկամական շրջանակ մը, կը կազմուի Հօկ մը:

Արեւի պէս պարզ էր որ իր կոչումին և պարտականութեան գիտակից պատասխանատու վարիչը չէր խօսողը, այլ մեր դէմ ունէինք սուտի և զրպարտութիւններու վրայ հիմնուող ամենամարտիկ զաւաճող մը, որ իր եսին ու հացին համար կրնայ ծախել և իր խիղճը ու քայքայել ոչ միայն տասը մասնաճիւղ այլ և Հօկը:

Ու լռեցինք, խնդրելով և թելադրելով ճշմարտութեան իրազեկ մասնաւորին, որ չի թերահայ իր հօկեան պարտաճանաչութեան մէջ և սպասէ մինչեւ պատգամաւորական ժողով:

« Վ Ե Ր Ք Ը »

Ընկերներ, քաջալերուած մեր անկեղծ լուսթեմէն, Հօկին և իւր Հայաստանի բարեկամական շրջանակին դուրսն էք և փութի՛ք փնտրելու մեր այնքան պաղարիւն և կարգապահ կեցուածքէն՝ և միւս կողմէն, իր աժան տարած յաղթանակէն, Կեդրոնական Վարչութիւնը իր թիւ 6 շրջաբերականով կրկին կ'անդադրադադնայ մեր խնդրին ու կրկին կը վերադառնայ մեզ:

Կարդանք նաեւ այդ ալա ֆյնչա կեան ոճով խմբագրուած շրջաբերականը.

« ... Շատ մը մասնաճիւղեր թերա. ցած են իրենց պարտականութեանց մէջ եւ կան որ նոյն իսկ իրենց գործունէութեան տեղեկ չեն պահեր մեզ:

Խոր յուզումով է որ կը ներկայացը. նենք մեզ այս աւելի քան տխուր պատկերը:

Այլ եւս ժամամակ է սթափելու. մէկու մեզմէ որ եւ է թիւրիմացութիւն, որ եւ է անփափական ֆակա. մարտութիւն, որ եւ է ներքին պառակտում կամ ֆեղքուածք, որոնք կը ջլատեն մեր ֆաւորական ուժերը եւ կազմալուծում կը յառաջացնեն մեր դիրքերէն ներս: Եթէ գիտցանք Ֆիշդատնին ախտորոշել մեր ընդհանուր օրկանիզմին սպառնացող վէրքը եւ զայն արմատէն կտրել ու նետել, գիտնանք նաեւ խնամել ու զարգացը.

նել անոր առողջ ու կենսունակ մասերը » եւն. (Երջ. Թիւ 6):

Մեզի է ակնարկը և նպատակ ունի իր արարքը արդարացնել ու մեզի դէմ լարել մեր աշխատաւոր ընկերները:

Կեդրոնական Վարչութիւնը դեռ կը յամառի: Ան քաղաքացիական քաջութիւնը չունի իր սխալն ընդունելու: Խղճի դուրս խայթել չունի անդադադնալու թէ՛ սխալ տեղեկութիւններու վրայ հիմնուելով ամբաստաններ է իր գոհող, անկեղծ, անշահախնդիր, լաւազորն հարուածային ընկերները, ինչ որ ինք ալ կը կոչէր երէկ:

Ու դեռ կը յամառի: Եթէ գիտցանք Ֆիշդատնին ախտորոշել մեր ընդհ. օրկանիզմին սպառնացող վէրքը եւ զայն արմատէն կտրել ու նետել . . .

Մեզի է ակնարկը և ձեռնոց կը նետէ: Հոս՝ ընկերներ, այլ եւս չենք կըրնար լռել: Կը խոստովանինք որ այնքան ալ քրտնոտ չենք: Աշխատաւոր գիւղացիներ ենք՝ իւր Հայաստանեան հասկացողութեամբ և բանուոր գիւղացիի ուժով ետ կը մղենք Կեդր. Վարչութեան 5 և 6 թիւ շրջաբերականներով եղած կրկնակ վիրաւորանքը ու մենք ենք որ կ'ամբաստանենք զինքը:

— Եթէ կայ մէկը որ թիւրիմացութիւն կը ստեղծէ, անհատական հակամարտութիւն կը քաջալերէ, ընկեր ընկերով դէմ կը լարէ, անհիմն ամբաստանութիւններով կը զրպարտէ անմեղ ընկերները, սրտցաւ ընկերներու նամակները իր մասնաւոր մարդերուն, « պատասխանատու ընկեր » ներուն անպայման դրկելու արարքը, անգաղտնապահ, դատապարտելի արարքը գործելով հատուածական պայքար կը խորացնէ, ներքին պառակտում և ճեղքուածք կ'առաջացնէ, կը ջլատէ կազմակերպութեան ներդաշնակութիւնը, ընկերներու մէջ խտրութիւն կը դնէ, անկեղծ չէ, կը պաշտպանէ սուտը, կեղծիքը, հաշիւ չի տուողները, ընկերներու կոնակին վրայ պիգնիս կը խաղայ ու իր գաղափարակից ընկերները բարոյական անհերքելի ու անթողատրելի շանթաժի կ'ենթարկէ, ատիկա ալ ինքն է, Կեդ.

Վարչութիւնը, որ ըրաւ ու կ'ընէ դժբաղդաբար:

Եթէ կայ մէկը որ « հօկեան անկեղծութեան տակ թաքնուելով » սրպըրդեր է մեր դիրքերէն ներս անհատական շահեր հետապնդելով կը սպառնայ մեր ընդհանուր օրկանիզմին, կ'ուզէ քայքայել մեր բոլորիս սիրելի մեծ կազմակերպութիւնը՝ ՀՕԿը: Եթէ կայ պատասխանատու մը, քանդիչ մը, թունաւոր « վէրք » մը, որ պէտք է « աշխատիլ ու կտրել նետել, փրկել, խնամել ու զարգացնել անոր կենսունակ մասերը », այդ պատասխանատուները կը գտնուին Կեդր. Վարչութեան զրաւեցական մէջ և վէրքը թաղուած է անոր վճարուած գոյգ քարտուղարներուն (մինչեւ 1932 Հօկին և խորհ. Հայաստանին հակառակորդ) հիւանդ պանկերուն մէջ, որ կը սպառնայ թունաւորել ամբողջ օրկանիզմը և (դուրսէն չի յաջողելով) ներսէն քայքայել մեր ծաղկեալ շրջանը:

Հո՛ն է ընկերներ, հոն թաղուած է թարախոտ վէրքը: Եւ որքան ատեն որ այդ վէրքը ճիշդ չի կտրուիր ու նետուիր, կազմակերպութիւնը այնքան ատեն կ'երթայ դէպի քայքայուած ընկերները կ'ամբաստանուին, կը վտարուին, անկեղծ ու եռանդուն աշխատաւորները յուսախաբ կ'ըլլան և Կեդր. Վարչութիւնը « խոր յուզումով է որ կը ներկայացնէ աւելի քան տխուր պատկերը »:

Ահա՛ պատասխանատուները, սեւ քանդիչները:

Կեդրոնական Վարչութիւնը մեզ զրպարտեց: Ու երբ պահանջեցինք որ ընկերներու առջեւ հաստատէ իր այդ զրպարտութիւնը՝ մերժեց և խոյս տուաւ: Հիմա մենք ենք որ զինք ու իր « պատասխանատու ընկեր » ներք կ'ամբաստանենք և պատրաստ՝ ենք մեր ըսածները հաստատելու: Խոյս տալ չկայ:

Ֆին բլան — Կազմ բլան

Այս բառերը փոխ առնուած են մեր սիրելի իւր Հայաստանի վարիչներէն: Կեդրոնական Վարչութիւնը յաճախ կը գործածէ գանոնք, բայց որքա՛ն խորթ են իրեն:

Խ. Հայաստանի մէջ կըր Ֆին բլան

կազմ բլան ըսելով որոշում մը կուտան, անմիջապէս կը գործադրեն, ֆինանսը իր և կազմակերպչական աշխատանքն ալ իր նպատակին ու աշխատանքներու կարիքներուն համար, մինչդեռ հոս՝ մեր մէջ ֆին բլան ըսելով պիտի հասկնանք Կեդրոնի քարտուղարներուն ամսականները, անոնց հանգստի պայմանները և կազմ բլան ըսելով պիտի հասկնանք Կեդրոնի «վստահելի» մասնաւոր մարդերը, որոնք պաշտօն ունին ձեր ուր և է անկեղծ խօսքն ու օգտակար քննադատութիւնը չարափոխելով ռափողներ զրկել Կեդրոն:

Փափաք Ահա՛ փաստը: Կեդրոնական վարչութիւնը իր թիւ 6 շրջաբերականին կցած է հաշուական տախտակ մը, որմէ կը հասկցուի որ 1933 Օգոստոսէն մինչեւ Դեկտեմբեր 31 մուտք ունեցած է՝ 28.344 Ֆր. 34 սանթ. իսկ ելք՝ 29.052 Ֆր. 65 սանթիմ:

Յանուն իւ. Հայաստանի շինարարական վերելքին և Հօկի նուիրական շահերուն, կոչ եղած և անգործ ընկերներու գրպանէն դուրս եկած այդ 28 հազար Ֆրանքէն սանթիմ չէ զրկուած ոչ Հայաստանի շինարարութիւններուն, ոչ ալ անոր արտասահմանի պրոպականտին, այլ ծախսուած վճարուած է վարիչ — քարտուղարին՝ 3.700 Ֆր., օգնական — քարտուղարին՝ 5.095 Ֆր., անոնց հանգստի ապահով տեղին՝ 4.253 Ֆր., ելեկտրիկի՝ 540, գոնսիէնթին՝ 675, վառելիքի՝ 252 Ֆր., երթեւեկի՝ 3.253 (ասիկա վարիչին մասնաճիւղերը քայքայելու ծախսն է կ'երեւի, որուն երկրորդ անգամուանը մնացած է Յունուարին), գրեական պիտուքի՝ 198, գրասենեակի ծախք՝ 581 Ֆր., և վերջապէս կազմ, մօմի, լուցկիի, շրջաբերականի ևն. ևն. բայց ո՛չ մէկ սանթիմ շինարարական և օգտակար գործի, որ դար արժէքաւոր էր ֆին — կազմ բլանը և ոգեւորէր մասսան:

Եւ Կեդրոն. վարչութեան քարտուղարութիւնը մէկ կողմէն կը յոխորտայ «վէրքը կտրած նետած» ըլլալուն համար, միւս կողմէն կ'ընդգծի անտարբերութիւններու դէմ և խոր յուզումով է որ կը ներկայացնէ՝ յառա-

ջիկային իր ամսականները չկարենալ գանձելու աւելի քան տխուր պատկերը: Ու ալ իսկ հնչակեան հինցած զուռնա, յով ներյոյժ աշխատանքի կը հրաւիրէ մասսան . . . փող է հարկաւոր . . . :

Երբ մասսան պահանջ ունի, ընդհ. ժողով, հարցերու լուսաբանութիւն կ'ուզէ, կ'արհամարհուի անոր կարծիքը, իսկ երբ փող է հարկաւոր՝ զոհողութեան, պարտականութեան ճամբան կը ցուցուի:

Ու մտածել որ Հօկը և մասսան իրենց պապային խանութը կարծող այս մարդիկն են որ մեր կոնակէն ապրելով մեզ կ'ամբաստանեն:

Հօկը և իւ. Հայաստանը միջոց և ինքզինքնին նպատակ ընող այս ամսականներն են որ կրթնելով իրենց գաւառի նայնքան հաշուետույս և միջնորդէքններու ստեղծումը վրայ ուղեցին սխալ ներկայացնել մեզ, զոր պարտեցին ու մուր քսեցին մեր տարիներու զոհողութեան ու մաքուր ճակատին վրայ, որպէսզի բողոքողներ չըլլան ու իրենք և իրենց «պատասխանատու ընկերները կալ խաղան, աշխատաւոր ընկերներու արիւն քըրտինքի արդիւնքով: Եւ այս բոլորը՝ յանուն իւ. Հայաստանի շահերուն:

Զրպարտիչնե՛ր, հացկատակ փարսեցիներ:

Մեր Համոզումը

Ընկերներ, Կեդրոն. վարչութիւնը ոչ միայն մեզ գրպարտեց ու վտարեց անարդար տեղը, այլ և իր Քարտուղարութեան միջոցաւ, ուղղակի կամ անուղղակի խեղաթիւրել տուաւ մեր հիմնական համոզումները: Կեդրոնի Քարտուղարութիւնը շրջաբերականներէն առաջ լուրը հաղորդեց իր մասնաւոր մարդերուն, և անոնք ալ մեզ վարկաբեկելու համար ներշնչեցին «Յառաջ»ի թղթակիցը, իբր թէ մենք հակառակորդ ենք եղեր . . . :

Վճռապէս կը հերքենք այդ սիեիք վերադրումը և կը յայտարարենք թէ՛ գաղափարակ. հիմունքներու վրայ որեւէ տարակարծութիւն չունինք: Գիտենք Հօկը, իր վերաշինական նպատակը և Հայաստանի օրինաւորութիւնը: Գիտենք թէ որքան կարեւոր է իւ. Հայաստանի շինարարական վերելքը, նոյնքան և

կարեւոր է գաղութայ աշխատաւորութեան մտքի վերելքը: Այս գետնին վրայ միշտ ըսած և մեզնէ ոմանք բեմերէն յայտարարած ենք թէ՛ Հօկը որոմութեան կազմակերպութիւն մը չէ, այլ շինարարական է այնքան ժամանակ, որքան ատեն որ իւ. Հայաստանի հակառակորդները չեն խանգարեր անոր շինարարութիւնը, բայց երբ փորձ կ'ընեն մոլորեցնել գաղութայ աշխատաւորութիւնը ու հին կործանարար գործելակերպին դառնալ, այդ պարագային Հօկի անդամները կ'ընդդիմանան ու կը դառնան պայքարող ուժեր, ևն.:

Այս եղած է մեր համոզումը և հետեւաբար, «Յառաջ» ի միջոցաւ մեզի մուր քսողները կը մնան միշտ անպատիւ:

Գաղափարական գետնի վրայ որեւէ հակառակութիւն չունինք, այլ անհատներ կան, որոնք «կեամբու տինիմէ սէօյտիւ» ի հիւանդ հոգեբանութեամբ՝ «գաղափարիս դէմ էք, հակահօկեան էք» շինծու աղմուկ մը կ'ուզեն հանել, երբ կը փորձէք իրենց որ և է մէկ սխալը մատնանշել կամ իրենց աշխատանքի մասին հաշիւ պահանջել:

Այդպիսիներուն կը յայտարարենք թէ գաղափարը դիմակ մի՛ ընէք: Մենք ձեր անձին, գործին ու արարքին դէմ ենք: Գաղափարը միջոց էք դարձուցեր իսկ նպատակը՝ գրպան:

Կասկած ունէինք և փաստօրէն հաստատուեցաւ բազմաթիւ առիթներով, որ հանդէս — թէյասեղաններու ծախսերը ընկերներն ըրած են հաւաքաբար, բայց արդիւնքէն օգտուեք են անհատներ և իրենց միջնորդէք պահեր են խոշոր գումարներ:

Կեդրոնը կը ճանչնայ այդ անհատները, բայց կը պաշտպանէ . . . ո՛վ գիտէ ի՞նչ նպատակներով . . . :

Ահա՛ ճշմարտութիւնը: Եւ այս ճշմարտութիւնը չեն ուզեր լսել անոնք որ շահ ունին չի լսել ձեւանալու:

Հօլօ չենք կլլեր: Մենք դաշնակ, հնչակ, ռամկավար, Բարեգաւ ծական, ևւիանդամներուն չենք նմանիր: Մենք իւ. Հայաստանի գաղափարական օրինաւորութիւններն ենք, կանգ-

նած ենք առողջ տրամաբանութեան վրայ ու կը թքենք անիմաստ, ամբողջաւարական դժգոհումներու վրայ:

Այս տեսակէտէն, Հօկի Կեդրոնի ներկայ նենգամիտ Քարտուղարութեան սովորելիք չունինք: Մենք խորհ. Հայաստանի բարեկամները եղած ենք առանց իրենց եւ հակառակ իրենց կամքին ոչ թէ այսօր, այլ 13 տարիներ առաջ: Մենք իւ. Հայաստանի ամենանեղ օրերուն մաքառած ենք անոր բոլոր գոյնի թշնամիներուն դէմ, (որոնց մէջ էր «Հնչակեան Մամուլ» ի արտօնատէր Դաւիթեան — Հօկի և իւ. Հայաստանի հայհոյող, այսօր Հօկի քարտուղար) ու կը մնանք նոյնը, միշտ բարեկամը աշխատաւորական մեր իւ. Հայաստանին:

Ահա՛ մեր համոզումը՝ ինչպէս էր երէկ, կը մնայ նոյնը և միշտ:

Ի՞նչ պէտք է ընել

Ընկերներ, վերելի մեր բոլոր փաստերը կուգան հաստատուելու թէ՛ Հօկի Յրանալի շրջանը այժմ՝ կը գտնուի շատ փափուկ և վտանգաւոր կացութեան մը առջեւ:

Կեդրոնական վարչութիւնը, յանձին ներկայ Քարտուղարութեան վստահելի ձեռքերու մէջ չէ: Ան կը պահէ երկու թղթակցութիւն, մէկը մասնաճիւղերու վարչութիւններուն հետ, իսկ միւսը իր մասնաւոր մարդերուն: Կեդրոնի վստահութիւնը վայելող «պատասխանատու ընկերներ»ը յաճախ և ջախճախ չեն անդադառնար իրենց կոչումին և սխալ տեղեկութիւններով թիւրիմացութիւն կը ստեղծեն: Ընկերներուն կոնակէն դաւեր կը լարեն ու կը սեւցնեն այն անկեղծ աշխատաւորները, որոնք գործին սիրուն և կամ ճշմարտութիւնները պարզելու, պաշտպանելու համար անկեղծ ու անաչառ արտայայտութիւններ կ'ունենան:

Եթէ իրերու ներկայ տխուր դնաքը շարունակուի, կը վախնանք, կը սոսկանք թէ պիտի դայ օր մը, որ Հօկի ամբողջ անկեղծ մասսան որակուի «հակահայաստանեան» դարձելի ամբաստանութեամբ:

Ոճիր մը, բարոյական մեծ ոճիր մըն է ասիկա, որուն ականատես ենք, որուն զոհ կ'երթան շատեր և որուն

զոհ պիտի երթաք նաեւ դուք կամ ձեզմէ անոնք, որ համարձակութիւնը պիտի ունենան սխալը մատնանշելու, կեղծիքը խարաղանելու, 'ղեկավար» ընկերը քննադատելու կամ Կեղրոնի վստահութիւնը վայելող «պատասխանատու ընկերներ»էն հաշիւ պահանջելու:

Մարտէյլի շրջանի ներկայ վիճակին տխուր պատասխանատուներէն մէկն ալ վերեւի մեր ակնարկած երկու ձեւ թղթակցութիւնը կարելի է համարել:

Կեղրոնի Քարտուղարութիւնը իրեն հասած սրտցաւ նամակներէն ոմանք կամ անոնց պարունակութիւնը իրեն վստահելի ընկերներուն հաղորդելու վերին աստիճանի դատապարտելի և պաշտօնական մարմնի մը հանգամանքին բոլորովին անհամապատասխան քայլը առնելով, կրքերը ալ աւելի զրգռելու և ընկերները իրարու դէմ ալ աւելի լարելու պատճառ դարձաւ:

Այս պայմաններուն տակ ուրմն, անհրաժեշտ է.—

1) Անմիջապէս սարքել արտակարգ պատգամաւորական ժողով մը, քննել հարցերը և խղճամիտ կերպով ճշդել պատասխանատուները: 2) Հեռացնել Հօկի Կեղրոնի ներկայ քարտուղարները, որոնք իբրեւ նախկին հակահօկեաններ, շատ հեռի կ'երեւին կազմակերպութեան և անոր շինարարութեան վրայ գուրգուրալէ: 3) Խիստ քննութեան ենթարկել և սուտն ու զրպարտութիւնը իսպառ հեռացրնել կազմակերպութեանէն ու փրկել անոր խիղճը և վարկը: 4) Խղճամիտ ըլլալ և անմեղ ընկերներու կոնակէն դուրս չի լարել: 5) Հարց դնել շեշտակի թէ՛ ինքնաքննադատութիւնը, սխալներու մատնանշումը ներելի՞ է թէ՛ ոչ: 6) Դիմել Հօկի գլխաւոր վարչութեան, խորհրդակցիլ Հօկի ներկային ու ապագային հետ կապ ունեցող խնդիրներուն շուրջ: 7) Օրակարգի նիւթ ընել նաեւ, թէ՛ այն բոլոր ընկերները, որոնք այս կամ այն «պատասխանատու ղեկավար» ընկերներու սխալները քննադատած են, պիտի զրկուին խորհրդային

Հայաստան նեղգաղթելու իրաւունքէն և վերջապէս 8) Եթէ իսկապէս ճիշդ են Հօկի վարիչ-քարտուղարին յայտարարութիւնները թէ՛ «Ամէն մասնաճիւղէ հինգ հոգի ալ մնայ» և կամ «10 մասնաճիւղ ալ լուծուի ու քայքայուի, հոգեբնիս չէ, մեր որոշումը որոշում է», այդ պարագային լաւ է իրողութիւնը և զրդապատճառները պաշտօնապէս հաղորդել անդամներուն, լուծել Հօկը, ազատ ձգելով աշխատաւորները, որպէս զի իրենց ուղած ճանապարհով օգտակար ըլլան իրենց սիրելի Ս. Հայաստանին և ոչ թէ զարմանազան սուտերու և ենթադրութիւններու վրայ հիմնուելով զրպարտել ու Սեի ՅԱՆԿի մը մէջ անցնել այն բոլոր աշխատաւորները, որոնք Ս. Հայաստանէն զատ ուրիշ բան չեն ճանչնար:

Ահա՛ այն քանի մը լուրջ հարցերը որոնք մասամբ ծանօթ են բոլորիդ և որոնք լուծումի կը սպասեն:

Իբրեւ Ս. Հայաստանի անկեղծ և անշահախնդիր բարեկամները, մենք այս ծանր և պատասխանատու պարտականութիւնը վերցուցինք ոչ այնքան ինքնապաշտպանութեան, որքան կազմակերպութեան պատուոյն և վերելքի սիրուն համար:

Մեր անձերը քիչ մը կը մեռնին հոս ու կազմակերպութեան և խորհ. Հայաստանի շահերը միայն կը խօսին:

Հարցերը դրուած են սկզբունքային գեանի վրայ և իբր այդ պարտաւոր էք հետաքրքրուիլ, այլապէս ինչպէս ըսինք, կը վախճանք և կը սոսկանք թէ տարի մը յետոյ ձեզնէ շատեր, դուր և անարդար տեղը պիտի անցնին ակնարկուած սեւ ցանկին մէջ: Այդ գործողութեան սկսել է արդէն Կեղը:

Մեր շրջանէն շարք մը ուրիշ ընկերներ թէեւ չեն վտարուած, բայց անցած են սեւ ցանկին մէջ, որոնց յանցանքը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ ուզած են բողոքել Կեղրոնի միակողմանիութեան և քմահաճ որոշումներուն դէմ:

Խօսքով միայն մասնայի անունէն երդում ընող Կեղրոնը գործնականին

մէջ կ'արհամարհէ անոր կարծիքը ու կ'ուզէ խեղդել մեծ մասին ձայնը:

Կեղրոնի վարիչ—քարտուղարները ինքզինքնին ամէն ինչ կարծելով կը սպառնան «այս վայրկեանիս կախակայուած էք, դուրսն էք» կ'ըսեն այն բոլոր ընկերներուն, որոնք համարձակութիւնը կ'ունենան տրուած որոշումները անարդար գտնել:

«Հնչ. Մամուլ»ով Հօկի քայքայման աշխատող, Ս. Հայաստանի հիմնական գաղափարներուն հայհոյող Տօթէօր Դաւիթեան դուրսէն չի կրցած ըրածը հիմա իբր Կեղրոնի քարտուղարներէն կ'ընէ արդէն, որուն միացեր է միայն 1932ին Հօկը յիշող վարիչ—քարտուղը:

Պիտի թողու՞ք որ թշնամիներու կողմէ կամ քմահաճողներու համար քայքայուի ձեր սիրած և Ս. Հայաստանի շինարարութեան նուիրուած այս մեծ կազմակերպութիւնը՝ Հօկը:

Պիտի թողու՞ք որ թիւրիմացութիւնները դարդանան, անարդարութիւնը շարունակուի, սուտն ու կեղծիքը յաւերժանան և անբարեխիղճ զրպարտութեանց զոհ երթան ձեր գաղափարակից՝ պայքարի անկեղծ ընկերները, ինչպէս և օր մըն ալ դուք: Ի հարկէ ո'չ:

Ուրեմն առանց ժամանակ կորսնցնելու, գործի՛: Մենք կը սպասենք ձեր խօսքին, ձեր դրական պատասխանին, ձեր վճռական քայլին:

Ուրախ եղէք, ընկերներ՝, որ Կեղրոնի անբարեխիղճ զրպարտութեանց զոհը մենք եղանք: Եթէ նման անարդարութիւն մը իրենց որ եւ է մէկին հանդէպ ըլլար, այսօր դուք ականատես կ'ըլլայիք այնպիսի տխուր պատկերի մը, որ երես չէիք ունենար որեւէ հայ աշխատաւորի ներկայանալ, որ սուտ և անխիղճ է եղածը:

Մենք լռեցինք: Կը լռենք: Որովհետեւ շահագիտական նպատակներով չենք մօտեցած գործին, այլ կը սիրենք գաղափարն ու կազմակերպութիւնը:

Կը կրկնենք ու կը յայտարարենք թէ՛ պաշտօնապէս հիմնուելով ուստի և զրպարտութեանց վրայ, որոնց խղճի ղոյզն խայթի, Կեղրոնը հաստատեց այդ սուտերը, պաշտօնական կնիքով հաստատեց՝ որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ շանթա՞ծ:

Եթէ սուտ են մեր ըսածները, թող հերքեն: Եթէ արդար են իրենց տուած որոշումները, ապա ուրեմն ինչո՞ւ կը վախճան, ինչո՞ւ ընկերական ժողովի մը մէջ չեն հաստատեր իրենց ըսածները, ինչո՞ւ Կեղրոնը կը խուսափի, երբ ընկերները կը պահանջեն հարցերը քննել:

Կեղրոնը չուզեր լսել, ան կը խուսափի ճշմարտութենէն, բայց մասնաճիւղերուն այցելելով մութին մէջ դուրս կը լարէ ու կը սեւցնէ մեզ:

Կեղրոնը սխալ հասկցուած դիկտաթորի մը երեւոյթը կ'առնէ՝ «որոշումս որոշում է»: Իր և մասնաւորապէս իր վարիչ—քարտուղարին «ես»երը շատ զօրաւոր կ'երեւին: «Ես կամ Կաքաւեանը ըսի և իմ խօսքս եղաւ» կը յո. խորտար Տօթթ. Գալճեան: Կասկած չկայ որ «Ես իմ անաչառ տեղեկագիրովս կամ միւսները» պնդած է ու կը պնդէ մեզի դէմ:

«Ես»երու վրայ հիմնուած իշխանութիւնները շուտ կործանած են: Իր տեղեկագիրը խղճամիտ ըլլալէ շատ հեռու է:

Եսի, սուտերու և անհիմն ամբաստանութեանց վրայ հիմնուած թիւ 5 շրջաբերականը և թիւ 6 շրջաբերականով աւազի վրայ կեցնել փորձած շէնքը՝ ուշ կամ կանուխ իր հեղինակներուն վրայ պիտի փլչի: Սա ընտելութեան և ճշմարտութեան օրէնքն է:

Կանգնած Հոկտ. 15 1933ի ժողովին մէջ երեւան եկած երկաթէ փաստերուն վրայ, ուժեղ կերպով կը բռնենք Կեղը. վարչութեան օձիքէն, կը յայտարարենք թէ՛ թիւ 5 շրջաբերականին մէջ մեր շրջանին վերաբերեալ մասը զրպարտութեան գլուխ գործոց և Հօկի վարկին անպատուութիւն բերող գոհհիլ փաստաթուղթ մըն է:

Ի՞նչ են այդ ժողովին մէջ երեւան եկած փաստերը. ովքե՞ր են պատասխանատուները. ինչո՞ւ պաշտպանուած են բուն յանցաւորները, Հօկը շահագործողները. գօմիսիօնիները՝ ինչո՞ւ և ի՞նչ նպատակով ամենահեշտային կերպով ամբաստանած, կախակայած ու վտարած են անշահախնդիրները՝ կը խուսափենք այստեղ արձանագրելէ վախճալով որ կրնան հակառակորդի

մը ձեռքը անցնիլ այս տողերը ու անպատուել, քայքայել մեր այնքան սիրած կազմակերպութիւնը: Այդ փաստերը մենք կը բերենք ընկերական ատեանին առջեւ և հոն բոլորը պիտի համոզուին թէ՛ Համիտի շրջանէն մինչեւ Հիթլէր այսքան վրան բաց զըրպարտութիւն եւ անարդարութիւն չէ արձանագրուած:

Սուտ, շինծու և անպատիւ պատմութիւններով վրայ հիմնուելով մուր քսեցին մեր աշխատաւորի մաքուր ճակատներուն ու վտարեցին մեզ: Ոչինչ: Մեր վտարումը եթէ օգտակար է կազմակերպութեան և եթէ արդար են մեզի վերագրուած ամբաստանութիւնները, թող այդպէս ըլլայ: Բայց իրողութիւնը այն է որ ամէն տեղ նոյն կացութիւնը կը տիրէ, Ֆրանսայի ամբողջ շրջանը ալեկոծ վիճակ մը ունի. խորհրդային Հայաստանի բարեկամ մասսան, Հօկեան գիտակից աշխատաւորութեան մեծ մասը չկրնար հանդուրժել այն բացարձակ քմահաճոյքը, որ կը պարտադրեն Փարիզի կեդրոնի քանի մը ղեկավարները, որոնք իրենց անձնական շահէն ու ամսականներէն զատ ոչ մէկ բանի կը հաւատան:

Այո՛, ձեր բոլորիդ ծանօթ այդ 3-4 «ղեկավար»ները Հօկը և խ. Հայաստանի բարեկամութիւնը միջոց են ըրեր իսկ ինքզինքնին նպատակ: Իրենց զբաղմունքն սանթիմ չզոհող և սակայն տարիներ . . . ու տարիներ շարունակ օգտուող . . . այդ մարդիկն են որ ընկերներու կոնակէն դաւեր կը լարեն, կը խեղդեն ամէն արդար քննադատութիւն, ջուրերը կը պղտորեն, որպէսզի իրենց մանածը ներկեն . . . :

Թէեւ ուշ բայց մասսան սկսած է հասկնալ այդ բանը: Այդ կը հաստատեն Կ. ի շրջաբերականներն իսկ, երբ կ'ըսէ «Շարք մը շրջաններ ու մասնաճիւղեր չեն օգներ և նոյն իսկ չեն ուզեր թղթակցութիւն պահել կեդրոնիս հետ»:

Երբ կեդրոն մը չի գտնուիր իր

բարձրութեան վրայ և անոր անդամները անձնական շահու համար ընդունակ են ստելու, կեղծելու, զըրպարտելու և շանթաթի թուղթ (թիւ 3 շրջաբերականը) ստորագրելու, այդպիսի կեդրոն մը չի կրնար վարել այս մեծ կազմակերպութիւնը և արժանի չէ որ և է քաջալերանքի.

Խ. Հայաստանի և Հօկի ամենանեղ օրերուն անոնց կողքին կեցող և ամէն գոյնի թշնամիներուն դէմ պայքարող համեստ և անկեղծ մասսային կարծիքը արհամարհելով, ինքնագիտակցութեան հասած աշխատաւորութեան արդար և տեղին ինքնաքննադատութեան կրակը մարել փորձելով ու զայն քմահաճոյքներու գերի դարձնելով, վերջապէս ստախոսները, շահագործողները և «փող են տալիս էլի»ներով տարիներ շարունակ Հօկի և խ. Հայաստանի հայհոյող հոսհոսները մտիկ ընելով և «փող» տուողներու խաթէր համար իսկական բարեկամ աշխատաւորները կախակայելով ու վտարելով չէ՛ որ մեր յարգելի նախագահ Ընկ. Գր. Վարդանեան պիտի կրնայ լոնցնել ճշմարտութիւնը, խաղաղեցնել շրջանը և հասնիլ իր նպատակին:

Իրողութիւնը մասսայէն պահելով և անոր պաշտպանները նոյն մասսային առջեւ տարբեր ներկայացնելով չի վերջանար խնդիրը:

Անձնական, բարեկամական, ազգական — հայրենակցական կապերը, որ գոյութիւն ունին ու թելով մը կապուած են Մարսէյլէն Փարիզ ու Երեւանի Հօկի Գլխ. Վարչութեան գրասենեակը, ինչ որ ալ ըլլան, իրերը խեղաթիւրելու, ճշմարտութիւնը սեւեռելու, մեր տարիներու անշահախնդիր աշխատանքն ու զոհողութիւնները ուրանալու և հիմնական գաղափարները ուղածնուն պէս հեռաւոր և մօտաւոր բարեկամներուն ներկայացնելու ինչ հեղինակութեան ալ դիմեն, ինչ սուտ շրջաբերական ռաբոտներ ալ հասցնեն արտասահ-

ման ու Հայաստան, դարձեալ չպիտի յաջողին և մենք ու մեզի հետ նաեւ մեր գիտակից աշխատաւոր ընկերները՝ պիտի կտրենք Մարսէյլ — Փարիզ — Երեւան շղթայուած այդ կեղծ ռաբոտներու թելը ու գումարուելիք արտակարգ պատգ. ժողովին մէջ պիտի հաստատենք թէ, ովքե՞ր են անհատական շահը հասարակական շահէն գերադասողներն ու լոկ իրենց շահուն համար կազմակերպութեան և երկրին «բարեկամ» դարձող կեղծաւորները:

Այդ ժողովին մէջ պիտի քննենք Հօկի և խ. Հայաստանի բարեկամաց 14 տարուան նիւթական և բարոյական բոլոր հաշիւները:

Այդ ժողովին պէտք է որ անպայման ներկայ ըլլան կեդրոնի վստահութիւնը վայելող Մարսէյլի 1 — 3 «պատասխանատու ընկերներ»-ը, Կ. Վարչութիւնը իր փաստերով և մեր մասին ունեցած «բազմաթիւ ռաբոտներ»ով, ինչպէս նաեւ Ընկ. Վարդանեանը, որուն անպատճառ պէտք է ընկերանայ Երեւանի Գլխ. Վարչութեանն ուրիշ լիազօր մը, իբր դատախազ անձամբ լսելու և տեսնելու թէ «ո՞նց են գնում գործերը» և թէ ինչպէ՞ս կը շահագործուին, կը նախատուին, կ'ամբաստանուին, կը վտարուին ու սեւ ցանկին մէջ կը մտցուին մեր լաւագոյն ընկերները, որոնք խ. Հայաստանէն զատ բան չեն ճանչցած և չեն ճանչնար, սակայն քանի մը շահասէր մարդիկ, կրթնելով Ընկ. Վարդանեանի իրենց շնորհած լայն վստահութեան, ամենազգուշի միջոցներու առջեւ իսկ կանգ չեն առնել խեղաթիւրելու համար ամէն օգտակար առաջարկ, ամէն ազնիւ ինքնաքննադատութիւն:

Գիտենք, Ընկ. Վարդանեան ինչպէս որ հոս, Մարսէյլի մէջ, չուզեց սարքել միջ—մասնաճիւղային ընկերական ժողով ու լսել կողմերը, ինչպէս որ միայն լսեց «փող» տուող-

ները, մասսայէն դրամ առնող և հաշիւ չի տուող մէկ երկու հոսհոսները ու անոնց հաճոյալի ըլլալու համար, հաստատեց վտարումը անկեղծ և նուիրուող աշխատաւորներուն, հոն, այնտեղի մեր ընկերներուն առջեւ ալ պիտի պաշտպանէ Փարիզի կեդրոնը ԱՐՇԵՍՏՈՎ և ՓԱԹԵՆԹԱՆՈՐ ու փողի համար միայն Հօկի անդամ և խ. Հայաստանի բարեկամ եղողները և պիտի սեւեռնէ մեզ:

Ահա թէ ինչո՞ւ համար կ'ուզենք որ Ընկ. Վարդանեանի հետ ուրիշ դատախազ մըն ալ գայ անպայման:

Ի՞նչ է մեր յանցանքը, ո՞ւր է դաւաճանութիւնը, կ'ուզենք որ ընկերական արդարադատ ատեանի մը առջեւ ըսուի ու հաստատուի և ոչ թէ մեր կոնակէն ամբաստանեն սինիքաբար, որ ուրիշ նպատակ չունի եթէ ոչ ճշմարտութիւնը քօղածածկ ընել:

Մենք բազմաթիւ նամակներով պահանջեցինք կեդրոնէն որ մեր յանցանքներն ու մեր մասին եղած «ռաբոտ»ներն ըսէ և ցոյց տայ: Ան միշտ խուսափեցաւ բայց չի դադրեցաւ սեւեռնել: Եւ հիմա մենք ենք որ կ'ամբաստանենք զինքը և իր «պատասխանատու ղեկավար» ընկերները, որոնց առջեւ պատրաստ ենք հաստատելու մեր ըսածները:

Մէկը կամ միւսը, փախուստ չըլլայ: Կամ այն է որ Կ. Վարչութիւնը պիտի հաստատէ՝ իր թիւ 3-6 շրջաբերականներով մեզի վերագրածները և կամ այն է մենք պիտի հաստատենք մեր բոլոր ըսածները ու ձեր ներկայութեան ցոյց պիտի տանք անհատական շահու համար բարեկամ եղած կեղծաւորները, որոնց ամսականները կտրած օրերնիդ՝ կը մոռնան և՛ Հօկը, և՛ խ. Հայաստանը և խ. Միութիւնը:

Կամ Կ. Վարչ.ը մեզի ձեր ներկայութեան մեղայ ըսել պիտի տայ, կամ մենք զինքը ծոնկի պիտի բերենք, ո՛չ միայն մեղայ ըսել տալու, այլ և պիտի հաստատենք թէ նման սուտերով և գարշելի զրպարտութիւններով, անշահախնդիր ընկեր-

ներու աշխատաւորական արժանապատուութեան հետ այնքան թեթեւեւ քմահաճօրէն վարուող է. վարչութիւն մը արժանի չէ իւր. Հայաստանի բարեկամ կազմակերպութիւն մը դեկավարելու:

Որովհետեւ իւր. Հայաստանի գաղափարաբանութիւնը բացարձակապէս դէմ է սուտի, անարդարութեան զրպարտութեան, ընկերական նենգամիտ դաւադրութեան և շահագործումի: Անոր գաղափարաբանութիւնը ճշմարտութիւն է և պաշտպան՝ դարերով արհամարհուած բանութեան: Սակայն, Հօկի Կ. Վարչութիւնը և Ընկ. Վարչականներն լիազօրուած փարիզի մտաւորական «ղեկավար»ներն ու վարիչ-քարտուղարները՝ կ'արհամարհեն, կ'ապտակեն՝ զիրենք և իրենց գործը քննադատող բանութեան ընկերները:

Անհատական քմահաճոյքը մասսայի արդար և բարեբար դիկտատուրային հետ շփոթող այս Չիւնովալիները կ'ուզեն որ իւրոհ. Հայաստանի շունչով տոգորուած աշխատաւորութիւնը իրենց ստրուկը, հլու ծառան դառնայ, և ով որ ընդվզի իրենց յետին նպատակներուն դէմ, անիկա անպայման կը սեւցնեն:

Այսպէս է մեր պարագան, ինչպէս պիտի ըլլայ նաեւ վաղը ձեզնէ շատերունը:

Գիտենք և կը ճանչնանք մարդերը: Կեդրոնը ինքզինքը և իր դաւադրութիւնը պաշտպանելու համար, պիտի դիմէ հինցած զուռնայի մը. այն է՝ «կը տեսնէ՞ք ընկերներ, շրջաբերական են հաներ, հակահօկեան են, հակահայաստանեան են, մենք իրաւունք ունէինք զիրենք վտարելու» և այլ իրեն յատուկ փոփոխութեան պիտի հնարէ ու կրկին զրպարտէ մեզ:

Ձեր պատասխանը սակայն պիտի ըլլայ կտրուկ և խիզախ.

Գուր ընկերները սեւցուցիք ու վրտարեցիք, ընկերական ատենար մեր ժեցիք եւ ձեր փաստերը մէջտեղ չի բերիք, հետեւաբար դուք սուտ էք, այլ եւս չենք հաւատար ձեր խօսքերուն: Եթէ արդար են ձեր որոշումները

եւ ընկերները մեղաւոր՝ երես երեսի պիտի բերենք ձեզ պարտաւոր էք չի խուսափիլ: Մարտէյլի մեր վտարուած ընկերները ձեզ կ'ամբաստանեն.

— 1) Ստախօս զրպարտիչներ. 2) Հաշուետոյս շահագործողներ. 3) Բանւորներս արհամարհողներ եւ 4) ընկերները իրարու դէմ լարող, անոնց գաղափարները խեղաթիւրող բարոյական նենգամիտ շանթաժիւսներ:

Երես — երեսի պիտի բերենք ձեզ, լսենք երկու կողմերը եւ վա՛յ զրպարտիչներուն: Մենք պիտի դատենք ձեզ:

Այս պիտի ըլլայ ձեր պատասխանը, իբրեւ իւր. Հայաստանի անկեղծ և անշահախնդիր բարեկամները:

Մեր փնտռածը արդարութիւնն է և ոչ ուրիշ բան: Մեր վտարումը չէ մեր կսկիծը, այլ այն թէ՛ տասնեակ տարիներ մեր ու ձեր պաշտպանած և ուսերուն վրայ տարած կազմակերպութիւնը, (որուն նպատակին և արդարադատութեան համոզուած ենք առաջին օրէն իսկ) ո՛ւր են հասցուցեր՝ սա վճարուած անարժան վարիչ—քարտուղարները և դեռ ո՛ւր կրնան հասցնել զայն:

Ուրեմն, ընկերներ, պահանջեցէք 1) Արտակարգ պատգ. ժողով. 2) Պահանջեցէք կեդրոնէն՝ 1953 Հոկտ. 13ին, Մարտէյլի մէջ տեղի ունեցած 20ներու ժողովին, «վարիչ» Տօքթ. Գալճեանի (և մեր) կազմած արձանագրութիւնը, որ կը գտնուի Կ.ի մօտ: Բաղդատեցէք այդ տեղեկագիրները իրարու հետ, ով որ ճշմարտութիւնը չէ արձանագրած՝ դուք որակեցէք զինքը. 3) Պահանջեցէք մեր մասին կազմուած ռաբոտները, որոնց գոյութիւն ունենալը շատերուն յայտարարած է վարիչը, ինչպէս նաեւ մեզի անծանօթ «Հօկի կողմնակի բարեկամներ»ու անունները, որոնց բարեկամական հաւաստիքները դեր ունեցեր են մեր վտարման մէջ:

Ուրեմն, ընկերներ, խօսքը ձերն է, պահանջեցէք արտակարգ ժողովը և ճշմարտութիւնը: Իսկ եթէ Կ.ը կրկին մերժէ ու իր հաւատարիմ «պատասխանատու ընկերներ» ու միջոցաւ արգելք հանդիսանայ սոյն խիստ կարեւոր ժողովին, կրկին փորձ

ընէ մեր մասին իր լեզուագարութիւնը շարունակել, այդ պարագային առաջ գալիք բոլոր պատասխանատուութիւնը Հօկի փարիզի Կ.ին եւ Երեւանի Գլ. Վարչութեան նախագահին վրայ ձգելով, երկրորդ շրջաբերականով մը պիտի հրատարակենք 1953 Հոկտ. 13ին Գալճեանի նախագահութեամբ Մարտէյլի մէջ տեղի ունեցած «20ներու ժողով»ի արձանագրութիւնը, նոյնութեամբ, անուն մականուններով, երեւան եկած բոլոր փաստերով. այն ատեն է որ դուք (քով քովի բերելով Կ.ի 3 թիւ շրջաբերականը և մերը) իրազեկ կ'ըլլաք իրականութեան ու կը ճանչնաք Հօկի փարիզի Կ. Վարչութիւնը և անոր անխիղճ քանի մը շահասէր անդամները:

Մի՛, ընկերներ, մի՛ թողուք որ կեղծիքը, զրպարտութիւնը յաւերժանան, մի՛ ստիպէք որայդ պատասխանատու քայլը առնենք, այլ եղէք դատաւոր և պաշտպանեցէք ճշմարտութիւնը, որո՛ւ կողմն ալ ըլլայ:

Սպասելով ձեր վճռական քայլին, կը գոչենք՝

Կեցցէ՛ ճշմարտութիւնը,

Կեցցեն իւր. Հայաստանը և իւրոհ. Միութիւնը,

Կեցցէ՛ Հօկի շինարարութիւնը,

Կեցցեն աշխատաւոր ընկերները,

Անկցի՛ն ստախօս զրպարտիչները, շահագործումի ասպետները և նենգամիտ շանթաժիւսները:

Ընկերական բարեւներով՝

ԹԱԳԻՈՐ ԽԱՉԻԿԵԱՆ (ԲՈՌ)

ՍԻՄՈՆ ՄԵՐԿԵՐԵԱՆ

ԽՈՐԷՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԺԻՐԱՅՐ ՍԷՖԷՐԵԱՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՊԱՊՈՅԵԱՆ

ՍԱՐԳԻՍ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ (ՍԷՂՕ)

13 Ապրիլ 1954

Մարտէյլ

ԾԱՆՈԹ. — Ներկայ շրջաբերականը, ինչպէս կը տեսնուի թուականէն, գրուած ու շարուած էր, Կեդրոնի թիւ 5-6 շրջաբերականներէն ետքը, այսինքն 6 ամիս առաջ: Անոր հրատարակումը, իր ատենին արգիւեցին բազմաթիւ ընկերներ եւ շարք մը մասնագէտներ, այն յոյսով թէ Կեդրոնը պիտի ձանջնայ իր սխալը ու չպիտի շարունակէ այն դատապարտելի ընթացքը, որ ունեցաւ մեզի հանդէպ:

Յանուն գործի նուիրականութեան եւ խորհ. Հայաստանի շահերուն, քար դրինք մեր վերաւորուած զգացումներուն վրայ եւ համբերեցինք գրեթէ մէկ տարի: Ու եթէ այսօր միայն կը յանձնենք զայն փոստին, ատիկայ ալ կիրքի յագուրդ տալու համար չէ, այլ տեսնելով որ մեր 6 ամիս առաջ յայտնած կասկածները իրականացած են ու պիտի շարունակուին, այսինքն մեզնէ յետոյ եւ մեզի նման՝ Կեդրոնը սեւ ցանկի մէջ է անցուցեր ու վտարել՝ փարիզի, Լիոնի եւ այլ բազմաթիւ մասնագէտներու Հօկի եւ իւր. Հայաստանի անկեղծ ու լաւագոյն բարեկամները, գիտակից ընկերները, այլ եւս մեր կողմէ լռելը դաւաճանութիւն պիտի ըլլար, իսկ հիմա չենք խորհիր թէ որ եւ է գիտակից ընկեր պիտի մեղադրէ մեզ:

Ի՛նչ է մեր յանցանքը: — Գործը սիրելի, քսութիւններու դէմ պայքարիլ եւ հաշիւ պահանջել:

Ի՛նչ է փարիզի եւ ուրիշ շրջաններու վտարուածներուն յանցանքը: — Գրեթէ նոյնը:

Ի՛նչ է Լիոնի ընկերներու յանցանքը: — Թերթի մը նախաձեռնարկ ըլլալ զոհուիլ, աշխատաւորները լուսաբանել եւ ինքնաքննադատութիւնը զարգացնել: Այս է որ չեն մարսեր դեկավարները: «Ո՛վ են աշխատաւոր «տրգէտները, որ կը համարձակին թերթ հրատարակել» կ'ընդվզին «մեծ»երը:

Նման ձեռնարկ մը մօծօփովն է «մտաւորական»ներուն, ի՛նչ փոյթ սակայն թէ անցնող 12 տարուան ընթացքին քանի մը հարիւր հազար են ստացեր աշխատաւորներու վտիտ զրպանէն, բայց ոչ ինչ տուեր: Օրը

օրին, իրարու ետեւէ երկու թիւ չեն կրցած հասցնել: Ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ թերթը, պրոպական տը նպատակ չեղած, այլ միջոց՝ խրմբագիրներ պահելու: Գրաշարին ու տպագրութեան ծախսերէն առաջ ընկ. խմբագիրներու լայն ամսականները որոշուած ու ապահովուած են: Այս ձեւ է նաեւ «Հօկ» ամսագրի պարագան: Պիզնիս . . . :

Լիոնի ընկերներու հերոսական զոհողութիւններն ու պատուաբեր ձեռնարկը՝ առանց լայն միջոցներու թերթին կանոնաւոր հրատարակումը ընդվրդեցուցած է՝ զոհաբերութեան անընդունակ դեկավարները եւ անոնք առաջին օրէն իսկ խռո նայեցան եւ քաջալերութեան տող մ'իսկ չստորագրեցին: Անոնք ո՛չ միայն չքաջալերեցին, այլ եւ զարմանազան ներելի ու աններելի միջոցներով սապոթաժի ենթարկեցին թերթը եւ այսօր ալ «բարեկամ թերթ չէ . . . » կը փսփսան միամիտ ընկերներու ականջին ու կ'արգիլեն նոյն իսկ կարդալ . . . :

Ովքե՞ր են այս թոյն սրսկողները, անկեղծ ու անմեղ աշխատաւորներու մտքերը անբարոյականացնողները:

Ա՛խ փարի՛զ, փարի՛զ . . . եւ դո՛ւն նենգամիտ հայ մտաւորական, որ միշտ խօսեր ես գաղափարի եւ աշխատաւորին անունով, որուն չես հաւատար, պատրաստ ես քու եսիդ, փառքիդ, դիրքիդ ու անձնական շահուդ համար ուրանալու ամէն ճշմարտութիւն ամէն սրբութիւն եւ ընդունակ ես գաղափարակից ընկերներուդ իսկ չխնայել ու անոնց կռակէն զարնել՝ մութին մէջ, վատաբար . . . :

Մենք կը ճանչնանք քու դէմքդ. քու մտածումներդ, քու ամբարտաւան արհամարհողի եսասիրութիւնդ, քու շահադէտի բովանդակ էութիւնդ ու կը ճանչցնենք նաեւ անծանօթներուն՝ ընկերական արտակարգ պատգամաւորական ժողովին կը մերկացնենք քեզ: Առ այժմ աւելին չենք ըսեր:

Ն Ո Յ Ն Ք

Մարտի, 1)12)34

32561-61

4 10.2.20

43.101

301
m e